

Brüssel, 13.9.2013
COM(2013) 638 final

**KOMISJONI ARUANNE EUROOPA PARLAMENDILE, NÕUKOGULE NING
EUROOPA MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEELE**

**Energiavarustuse kindlust ja rahvusvahelist koostööd käsitleva teatise ning
energeetikanõukogu 2011. aasta novembri järelduste rakendamine**

{SWD(2013) 334 final}

KOMISJONI ARUANNE EUROOPA PARLAMENDILE, NÕUKOGULE NING EUROOPA MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEELE

Energiavarustuse kindlust ja rahvusvahelist koostööd käsitleva teatise ning energeetikanõukogu 2011. aasta novembri järelduste rakendamine

Käesolevas aruandes käsitletakse ELi energiapoliitika välisaspektide osas tehtud peamisi edusamme alates 2011. aastast. Aruande koostasid komisjoni talitused koostöös Euroopa välisteenistusega.

1. SISSEJUHATUS

Kindel, säästev ja konkurentsivõimeline energia on ELi majanduse, tööstuse ja kodanike jaoks äärmiselt oluline. Energiaga seotud poliitikaeesmärkide saavutamine eeldab ELi rahvusvahelist tegutsemist ja asjakohaseid vahendeid ELi huvide esindamiseks välismaal.

ELi energiapoliitika välismõõtme tugevdamiseks võttis komisjon 7. septembril 2011 vastu teatise varustuskindluse ja rahvusvahelise koostöö kohta „ELi energiapoliitika: koostöö ELi-väliste partneritega”¹. Teatise sätestati esmakordselt terviklik energiaalane välispoliitika ja visandati 43 konkreetset, rakendamist vajavat tegevust. Ettepanek koostati vastusena Euroopa Ülemkogu 4. veebruaril 2011 esitatud soovile jätkata energiavaldkonnas välistegevuse sidususe ja järjepidevuse parandamist, võttes arvesse selle panust ELi energiapoliitika eesmärkide saavutamisse.

2011. aastal määratletud energiaalane välisstrateegia on andnud märkimisväärse hoo mitmetele ELi algatustele selles valdkonnas. ELi varustuskindlust on tugevdatud jõupingutustega arendada välja kohalikud taastuvad energiaallikad ja võtta need kasutusele energiatõhususe parandamiseks ja väliste energiaallikate, tarnete ja teede mitmekesistamiseks ning vastastikku kasuliku koostöö säilitamise teel Euroopa praeguste tarnijatega. Hiljutised arengud seoses lõunakoridori trassi valikuga on viinud ELi sammu võrra lähemale otseühenduse rajamisele ressursirikka Kaspia piirkonnaga. Jätkus tihe koostöö Venemaaga, mis kajastab viimatinimetatu kesket rolli ELi energiatarnijana ning prioriteediks on ka seatud moderniseerida Ukraina gaasi ülekandesüsteem – põhikoridor Vene gaasi ELi tarnimisel. ELi jõupingutused mitmekesistamise suunal jätkuvad, pidades silmas globaalseid arenguid, nagu näiteks kildagaasi ja nafta tootmine USAs ning uued leiud idapoolsetes Vahemere riikides ja Aafrikas. Selle taustal on oluline jätkuvalt parandada infrastruktuuriühendusi naaberriikidega. ELi esimene ühist huvi pakkuvate projektide loetelu sisaldab mõningaid ühendusi ELi mittekuuluvate riikidega ja tulevikus kaalutakse ühendusvõimsusi kolmandate riikidega, et toetada tõeliselt üleeuroopalise energiaturu rajamist.

Energiajulgeolek, säästev energiapoliitika, taastuvenergia arendamine ja energiatõhusus ning tehnoloogiauringud ja -innovatsioon on suures osas olnud ELi ja kolmandate riikide vahelise ning rahvusvaheliste organisatsioonide raames tehtava koostöö keskmes. Paljudes ELi partnerriikides on olnud kõnealustes valdkondades märkimisväärseid arenguid ning ELi hea positsioon on võimaldanud jagada reguleerimisalaseid kogemusi ja poliitilisi lähenemisviise. Kõnealused teemad on olnud võrdselt tähtsad suhetes tarbijariikide, näiteks Hiinaga, aga samuti on kasvanud nende tähtsus ELi aruteludes tootjariikidega, kaasa arvatud Vahemere lõunapiirkonna riigid ja traditsioonilised tarnijad nagu Saudi Araabia.

¹ KOM(2011)539.

EL on kõikide koostööd puudutavate jõupingutuste käigus jätkanud läbipaistvate, konkurentsivõimeliste ja likviidsete globaalsete energiaturgude edendamist. Kahepoolseid kokkuleppeid ja mitmepoolseid õigusraamistikke käsitlevatel läbirääkimistel on arutatud ja jätkatakse selliste oluliste kaubandus- ja investeerimispõhimõtete arutamist nagu võrdne kohtlemine ja turulepääs. Eeltoodut on täiendatud eri algatustega, näiteks koostöö Jaapaniga üleilmse gaasituru arengute valdkonnas, veeldatud maagaasi ekspordi puudutavad arutelud ELi ja Ameerika Ühendriikide energianõukogus ning jõupingutused tööstuskoostöö tõhustamiseks energiavaldkonnas paljude ELi dialoogide raames. ELi konkurentsivõime parandamist toetavad tegevused jäävad ELi energiadialoogide ülioluliseks osaks. ELi konkurentsivõime võrdlus globaalsete majanduspartnerite konkurentsivõimega on oluline osa energiakulude ja hindade arengu analüüsist, mida komisjon praegu 2013. aasta mai Euroopa Ülemkogu soovil koostab.

Nõukogu järeldustes ELi energiapoliitika välismõõtme kohta,² mis võeti vastu 2011. aasta novembris, kutsuti komisjoni üles esitama 2013. aasta lõpuks aruanne strateegia rakendamise kohta. Käesoleva aruande eesmärk on teavitada komisjoni ja parlamenti edasiliikumisest komisjoni teatises ja nõukogu 2011. aasta novembri järeldustes esitatud prioriteetide rakendamisel. Käesolev aruanne annab ka panuse liikmesriikide vahelisse arutellu ELi energiaalase välispoliitika arengute kohta kooskõlas Euroopa Ülemkogu 2013. aasta mai järeldustega, et liikmesriigid tugevdavad oma koostööd ELi energiapoliitika välismõõtme toetuseks, võttes arvesse energia sise- ja välisturgude vaheliste ühenduste laienemist.

2. ELI ENERGIAALASE VÄLISPOLIITIKA PRIORITEETE MÕJUTAVAD TEGURID

Kui komisjon energiaalase välispoliitika prioriteetid 2011. aasta septembris esitas, olid kesksed tegurid ELi prioriteetide määramisel tärkava turumajandusega riikide kasvav osakaal üleilmse energianõudluses, ELi suurenev impordisõltuvus ja vajadus üleilmsete kliima, keskkonna ja konkurentsivõimega seotud algatuste järele.

Kaks aastat hiljem on need üleilmsed arengud jäänud suures osas samaks ja mõningatel juhtudel on nende tähtsus veelgi tõusnud. Nõudluse kasv tärkava turumajandusega Aasias ja maailma teistes osades on olnud vaibumatu, andes hoogu üleilmsete energia kaubavoogude idasuunalisele liikumisele. Hiina ja India osa üleilmse energiatarbimise netokasvust moodustas 2012. aastal ligikaudu 90 %³ ja 2035. aastaks ennustatakse nende energianõudluse kasvuks vastavalt ligikaudu 60 % ja 100 %⁴. Tarbimise kasvu silmas pidades hakkavad tärkava turumajandusega riigid etendama üleilmsetes energiaalastes aruteludes aktiivsemat rolli ja see aitab kahtlemata kaasa üleilmse energiajuhtimise arengule. Kõnealuste arengute geopoliitilised tagajärjed ning nende mõju ELi energiajulgeolekule ja välispoliitilistele huvidele vajavad täiendavat hindamist.

Praeguste prognooside kohaselt jätkab EL energia importimist ka tulevikus – üle 90 % ELi nafta kogutarbimisest ja üle 70 % ELi gaasi kogutarbimisest. Üleilmse kliimakokkuleppe sõlmimiseni ei ole veel jõutud, kuid paljud riigid rakendavad praegu siseriiklikke meetmeid sellistes valdkondades nagu energiatõhusus ja taastuvenergia, kaasa arvatud energiamahukuse ja -tarbimisega seotud eesmärgid Hiinas, taastuvatest allikatest toodetud elektri standardid enamikus USA osariikides, energiatõhususkohustustega seotud kohustuslik kauplemise

² Transpordi, telekommunikatsiooni ja energeetika nõukogu 24. novembri 2011. aasta järeldused teatise kohta energiavarustuse kindluse ja rahvusvahelise koostöö kohta – „ELi energiapoliitika: koostöö ELi-välise partneritega” (17615/11).

³ BP maailmaenergia statistiline ülevaade 2012, <http://www.bp.com/en/global/corporate/about-bp/statistical-review-of-world-energy-2013.html>.

⁴ 2012. aasta energiaülevaade, Rahvusvaheline Energiaagentuur.

süsteem Indias või taastuvenergia ja energiatõhususe standardid Türgis. Kuna rahvusvahelised kliimamuutuste alased läbirääkimised sisaldavad energiapoliitika mõõdet, tuleks ELi energiaalase välispoliitika kaudu püüda kõnealuseid rahvusvahelisi läbirääkimisi kontaktide kudu peamiste energiatarbivate riikidega toetada.

Olukord Lähis-Idas ja Põhja-Aafrikas on jätkuvalt ebastabiilne ning see mõjutab energiaturge. Geopoliitiline olukord on aeglustanud ELi energiakoostöö kiirust ja sügavust kõnealuse piirkonna riikidega, kinnitades vajadust pragmaatilise ja sihipärase tegevuse järele.

Fukushima avariid on laiendanud üleskutseid tagada üleilmselt ranged tuumaohutusnõuded, tuues samal ajal kaasa tuumaenergia eemaldamise mõningate riikide väheses CO₂-heite võimaluste nimekirjast. See on viinud tihedama tuumaohutusala koostööni meie olemasolevate partneritega ja rahvusvaheliste jõupingutusteni, näiteks Rahvusvahelise Aatomienergiaagentuuri tegevuse raames (IAEA).

Viimasel kahel aastal on võib-olla kõige märkimisväärsem areng olnud mittetraditsioonilise nafta- ja gaasitootmise järsk kasv Põhja-Ameerikas. Konkurentsivõimeline mittetraditsiooniline gaas asendas USA elektrisektoris söe, aidates kaasa riigi kasvuhoonegaaside heitkoguste vähenemisele 3,8 % võrra 2012. aastal, kusjuures ligikaudu pool sellest saavutati kõnealuse ülemineku tulemusena,⁵ ning andes selge konkurentsieelise eelkõige USA energiamahukatele tööstusharudele (nt naftakeemia, rafineerimine, alumiinium ja teras). Euroopas kasvas nõudlus söe järele 2012. aastal 2,8 %, võrreldes keskmiselt 1,3 %-lise langusega viimasel kümnendil. See areng tõi kaasa kasvuhoonegaaside heitkoguste suurenemise mõningates ELi liikmesriikides, näiteks Saksamaal ja Ühendkuningriigis⁶. Gaasi ja elektri lõpphindade erinevused Ameerika, Euroopa ja Aasia turgudel on toonud kaasa mure ELi konkurentsivõime pärast. USA maagaasi ja nafta võimalik eksport on samuti hakanud tekitama küsimusi selle mõjust USA välispoliitika prioriteetidele ja rollist üleilmsetel energiaturgudel. Kirjeldatud arengud on kõige enam kinnitanud, et energiaturud on vastastikku seotud ja ELi energiapoliitika peab arvestama samavõrd sellega, mis toimub väljaspool tema piire, kui oma sisemiste arengutega.

Kildagaasi potentsiaal teistes riikides on avanud üleilmsetel energiaturgudel uued perspektiivid, samal ajal kui idapoolsetest Vahemere riikidest kuni Ida-Aafrikani kerkivad samuti esile uued traditsiooniliste fossiilkütuste tarnijad. Nendel võimalikel uutel allikatel võib olla keskpikas perspektiivis kasvav osa ELi mitmekesisustamise strateegias. Lisaks tuleb täiendavalt arvesse võtta nende arengute mõju teiste peamiste gaasi ja nafta eksportijate, nt Venemaa, Katari, Iraagi jt energia ja välispoliitika alastele kaalutlustele.

Selles jätkuvalt keerulises olukorras on energiajulgeolek, konkurentsivõime ja säästlikkus endiselt ELi energiaalase välispoliitika liikumapanevateks jõududeks.

3. ELI ENERGIAPOLIITIKA VÄLISMÕÖTME KOORDINEERIMINE

Konkreetsetele partneritele ELi tasandil edastatavate sõnumite ühtsuse ja koordineerimise parandamiseks esitas komisjon rea järeelmeetmeid, kaasa arvatud liikmesriikide koostöö tihendamise seoses liikmesriikide ja kolmandate riikide valitsuste vaheliste kokkulepetega. Komisjoni 2011. aasta septembri teatisega kaasnes ettepanek kõnealuseid kokkuleppeid käsitleva teabevahetusmehhanismi kasutuselevõtu kohta. Pärast kaasseadusandjate vahelisi

⁵ „Energia- ja kliimakaardi uuesti joonistamine,” energiaülevaate eriaruanne, Rahvusvaheline Energiaagentuur, juuni 2013.

⁶ „Energia- ja kliimakaardi uuesti joonistamine,” energiaülevaate eriaruanne, Rahvusvaheline Energiaagentuur, juuni 2013.

läbirääkimisi võeti 25. oktoobril 2012 vastu parlamendi ja nõukogu otsus mehhanismi loomise kohta⁷.

Valitsustevaheliste kokkulepete läbipaistvus

Liikmesriikide ja kolmandate riikide valitsuste vahelisi energiakokkuleppeid käsitleva teabevahetuse mehhanism (otsus nr 994/2012/EL) jõustus 17. novembril 2012. Selles on ette nähtud liikmesriikide kohustus esitada pärast ratifitseerimist oma kehtivad õiguslikult siduvad kokkulepped, mis mõjutavad energia siseturu korraldust või toimimist või liidu energiavarustuse kindlust, ning uued kokkulepped. Kokkuleppeid jagatakse seejärel teiste liikmesriikidega, võttes arvesse konfidentsiaalsuse küsimusi. Mehhanism võimaldab ka liikmesriikidel teavitada komisjoni käimasolevatest läbirääkimistest valitsustevaheliste kokkulepete üle, nõustuda komisjoni osalemisega nendel läbirääkimistel ja paluda kontrollida valitsustevaheliste kokkulepete vastavust liidu õigusele.

Mehhanismi vastuvõtmise algusest on loodud turvaline andmebaas. Komisjonile on seni esitatud 114 valitsustevahelist kokkulepet. Komisjon on analüüsinud nende vastavust ELi õigusaktidele ning piiratud arvul juhtudel arutanud seda asjaomaste liikmesriikidega. Enamikku valitsustevahelistest kokkulepetest on täielikult teiste liikmesriikidega jagatud.

Seni esitatud valitsustevaheliste kokkulepete läbivaatamine on võimaldanud kindlaks teha mõned sätted, kus eksisteerib suurem ELi õigusaktidele mittevastavuse oht. Enne 2013. aasta lõppu korraldab komisjon kohtumise liikmesriikidega, et vahetada teavet esitatud kokkulepetest saadud õppetundide, kindlaks tehtud ühiste probleemide ja mittevastavuse vähendamisele suunatud võimaliku tegevuse kohta.

Lisaks kõnealusele õiguslikule vahendile on käivitatud teisi algatusi teabevahetuse laiendamiseks liikmesriikide vahel energiaalaseid välissuhteid puudutavates küsimustes. Nõukogu energeetika töörühmas toimuvad iga kuu arutelud, kus komisjon annab liikmesriikidele ajakohast teavet ELi tegevuse ja tähtsate kohtumiste kohta ning kus valmistatakse vajaduse korral ette ELi seisukohad. Gaasi koordineerimisrühm on hõlbustanud varustuskindluse meetmete koordineerimist ELi tasandil ja pidanud mõttevahetusi tarnija-, tarbija- ja transiitriikidega, näiteks Venemaa, Ukraina, Alžeeria, Šveitsi, USA ja Kanadaga. Nii nagu varemgi on energeetikanõukogu ametlike kohtumiste üks päevakorrapunkt rahvusvahelised energiasuhted, mis võimaldab ministrite vahel teavet jagada ja arutada. Euroopa Ülemkogu 2013. aasta mai kohtumisel võtsid liikmesriigid kohustuse tugevdada koostööd ELi energiapoliitika välismõõtme toetuseks ja vaadata läbi ELi energiaalase välispoliitikaga seotud arengud.

Energiaalase välispoliitika teemaliste arutelude sagedus on kasvanud ka teiste nõukogu koosseisude puhul ning nõukogu töörühmades ja mitteametlikes võrgustikes, nt poliitika- ja julgeolekukomitee, ELi välisministeeriumide üleilmsete küsimustega tegelevate peadirektorite mitteametlik võrgustik ja nõukogu geograafilised töörühmad. Energiaalane välispoliitika oli päevakorras näiteks 2012. aasta juuli ja 2013. aasta aprilli välisasjade nõukogus, kus ELi välisministrid näitasid üles suurt huvi määramaks kindlaks viisid, kuidas välispoliitika saaks ELi energiapoliitika eesmärgi toetada.

Foorumi loomiseks, kus oleks võimalik põhjalikumalt arutada kolmandate riikidega seotud strateegiaid ja algatusi, asutas komisjon rahvusvahelise energiakoostöö strateegilise töörühma. Liikmesriikide energeetika- ja välisministeeriumide ning Euroopa välisministrite esindajaid hõlmava töörühma eesmärk on teha kindlaks ja arutada ühiseid prioriteete, mis võiksid viia kolmandate riikide ja piirkondadega seotud ühiste algatuste ja seisukohtade väljatöötamiseni.

⁷ Otsus nr 994/2012/EL, ELT L 299/13, 27.10.2012.

Strateegiline töörühm on alates selle asutamisest 2012. aastal kokku saanud viis korda ja arutanud suhteid Hiina, Ukraina, Vahemere lõunapiirkonna riikide, USA ja idapartnerluse riikidega. See võimaldas paremini jagada arusaamist ühistest prioriteetidest ja astuda järgmisi samme energiakoostöö valdkonnas kõnealuste partneritega. Strateegilisele töörühmale tuleks siiski kasuks liikmesriikide vahelise teabevahetuse tugevdamine seoses nende tegevusega kolmandates riikides, mis on seni olnud piiratud.

Praegu on juba tavaks kujunenud Brüsselis ja mõnikord kohapeal toimuvad energiaühenduse, energiaharta lepingu (ECT), Rahvusvahelise Energiaagentuuri (IEA) ja Rahvusvahelise Taastuvenergia Agentuuri (IRENA) juhtorganite korrapärased ELi koordineerimiskohtumised. ELi lähenemisviis on eriti vajalik küsimustes, mis on nende organisatsioonide jaoks strateegilise tähtsusega, näiteks IEA assotsiatsiooniprotsess ning ECT ajakohastamine ja sihtrühmadele suunatud töö. Kuigi platvormi rahvusvahelise energiatöhususe koostöö jaoks (IPEEC), rahvusvahelise energiafoorumi (IEF), puhta energia alase ministrite kohtumise (CEM) ja G8/G20 raames ei toimu liikmesriikide ja komisjoni vahel ELi tasandil ametlikku koordineerimist, leiavad mõnedel etappidel aset mitteametlikud mõttevahetused. Rohkem koordineeritud lähenemine toetaks ELi tugevamat ja tõhusamat rolli üleilmsetes energiaalastes aruteludes ja organisatsioonides.

Kõikidele nendele jõupingutustele on kasuks tulnud komisjoni ja liidu välisasjade ning julgeolekupoliitika kõrge esindaja ja Euroopa välisteenistuse tihedad töösuhted.

Eespool kirjeldatud jõupingutused on muutnud küll ELi tegevuse läbipaistvamaks, kuid liikmesriikide endi energiaalase tegevuse suhtes kolmandates riikides valitseb endiselt märkimisväärne teadmiste lünk. Aruannete ja analüüside koostamiseks võiks rohkem kasutada ELi delegatsioone ning tugevdada võiks ka kohalike energianõunike võrgustikke. ELi energiaalase välispoliitika eesmärkide edukale rakendamisele saaksid kaasa aidata jõupingutused teabevahetuse laiendamiseks ning ühiste eesmärkide täitmiseks ELi jaoks strateegilise tähtsusega küsimustes.

4. ELI KOOSTÖÖ TUGEVDAMINE NAABERRIIKIDEGA

ELi energiaalases välisstrateegias on kesksel kohal suhted ELi vahetus naabruses paiknevate riikidega, mis on kooskõlas ka ELi naabruspoliitika eesmärkidega. Integreeritud energiaturg ja õigusnormide lähendamine jääb mitme meie naabriga jagatud eesmärgiks, kuid reguleerivate raamistike ja füüsilise infrastruktuuri integreerimine võtab aega, kuna see sõltub nii sisereformide kiirusest kui ka keeruliste õiguslikult siduvate lepingute üle peetavatest läbirääkimistest ja nende rakendamisest. See on nõudnud diferentseeritud lähenemist.

Šveitsiga algasid läbirääkimised elektrilepingu üle 2007. aastal ja need vajavad veel lõpuleviimist. Mõlemad pooled püüavad praegu protsessi taaselustada, eesmärgiga sõlmida elektrileping 2014. aastal, mida on vaja selleks, et Šveitsi energiaettevõtted saaksid jätkata ELi ühtsel elektriturul osalemist. Lepingu sõlmimise jaoks on lisaks sellistele küsimustele nagu riiklike toetustega seotud võrdsed võimalused, läbipaistvuseeskirjade rakendamine ja muud tehnilised probleemid, väga olulised ka institutsioonilised küsimused, eelkõige erapooletu vahekohtuinstants õigusvaidluste puhuks.

ELi siseturu naaberriikidesse laiendamisel on jätkuvalt olnud keskne vahend **energiaühendus**, millega 2011. aastal liitusid Ukraina ja Moldova, kuhu Gruusia esitas hiljuti liikmeks astumise taotluse ning kus Armeenia, Norra ja Türgi on vaatlejad. Viimasel kahel aastal on ministrite nõukogu laiendanud energiaühenduse õigustikku ja lisanud sinna elektrienergia ja gaasi siseturu kolmanda paketi eeskirjad, direktiivi 2009/28/EÜ taastuvatest energiaallikatest toodetud energia kasutamise edendamise kohta, direktiivi 2009/119/EÜ naftavarude kohta ning määruse 2008/1099/EÜ ja direktiivi 2008/92/EÜ statistika kohta. Ka

astutakse samme energiatõhususe direktiivi 2012/27/EÜ ja tööstusheite direktiivi 2010/75/EÜ vastuvõtmise suunas. Lisaks energiaühendusega hõlmatud õigustiku laiendamisele on viimase kahe aasta tegevus keskendunud käegakatsutavate tulemuste saavutamisele lepingupoolte gaasi- ja elektrivõrkude integreerimisel intensiivsema järelevalve ning energiaühendusi, kolmandate isikute juurdepääsu ja piiriülest kaubandust käsitlevate õigusnormide jõustamise kaudu.

Infrastruktuuriga seotud töö keskmes on olnud piiratud arvu peamiste investeerimisprojektide aktiivne edendamine, mis on vajalikud piiriüleste voogude ja julgeoleku või tarnete suurendamiseks ning praeguse ebapiisava investeerimisega seotud olukorra ületamiseks. Ministrite nõukogu peaks 2013. aasta oktoobris vastu võtma energiaühendusele huvi pakkuvate projektide nimekirja (*Projects of Energy Community Interest, PECI*), mis sisaldab piirkonnale huvi pakkuvaid ja piiriülese mõjuga projekte. Ulatuslikud avalikud konsultatsioonid andsid tulemuseks 100 esitatud projekti, millest 33 lisati PECI nimekirja.

Lõpetatud on ettevalmistav töö, mis võimaldab vastu võtta otsuse energiaühenduse lepingu pikendamiseks pärast 2016. aastat (leping oli algselt ette nähtud 10 aasta pikkuseks perioodiks), ning kõrgetasemelise analüüsirühma loomiseks lepingu toimimise ja võimaliku parandamise vajaduse hindamiseks.

Idapartnerlus on raamistik, mille eesmärk on ELi ja tema idapartnerite energiajulgeoleku suurendamine, aidates samuti kaasa säästva arengu ja konkurentsivõime eesmärkide saavutamisele. Idapartnerluse energiajulgeolekut käsitleva platvormi tegevus on toimunud korrapäraste kaks korda aastas toimuvate kohtumiste vormis, mida täiendavad spetsiaalsed seminarid ja energiaettevõtete külastamine kohapeal. Põhitähelepanu on suunatud teabe jagamisele, eesmärgiga suurendada teadlikkust parimatest tavadest, näiteks energiatõhususe ja elektrituru korralduse valdkondades idapartnerluse riikides.

Kahepoolne koostöö oli teine oluline suund suhetes paljude meie naabritega. Vastastikuse mõistmise memorandumi rakendamine energiavaldkonnas oli oluline osa **ELi-Ukraina** assotsieerimiskavast, mis valmistab ette põhjalikku ja laiaulatuslikku vabakaubanduspiirkonda hõlmavat assotsiatsioonilepingut.

EL pöörab suurt tähelepanu Ukraina gaasi ülekandesüsteemi usaldusväärsuse ja läbipaistvuse kindlustamisele ning komisjon jätkab aktiivset toetust gaasi ülekande infrastruktuuri ajakohastamisele Ukrainas ja tagamisele, et see jääks üleeuroopalise energiavõrgustiku keskseks osaks. Tehtud on jõupingutusi kolmepoolse lahenduse leidmiseks seoses Venemaalt läbi Ukraina ELi suunduvate gaasitarnetega. Ukrainal on samuti võimalus oma energiajulgeoleku suurendamiseks tarneallikate mitmekesistamise kaudu ja oma tähtsa transiitriigi rolli edasiarendamiseks, kuna tal on ulatuslik torujuhtmete võrk, traditsioonilised ja ebatraditsioonilised gaasiallikad ning tähtsad gaasihoidlad, mis on oluline vahend energiajulgeoleku tagamiseks piirkonnas. Võeti konkreetseid meetmeid, et võimaldada gaasi tagasivoolu EList Ukrainasse. Eeltingimus on mittediskrimineeriva ja stabiilse õigusliku ja reguleeriva raamistiku väljatöötamine kooskõlas Ukraina energiaühenduse raames võetud kohustustega.

See oli Ukraina gaasiturgu käsitleva kõrgetasemelise ümarlause teema, mille kutsusid 2013. aasta mais kokku Euroopa energiavolinik ja Ukraina kütuse- ja energiaminister. Lepiti kokku rühma moodustamises, mis koosneb komisjoni ja Ukraina asutuste, energiaühenduse sekretariaadi, asjaomaste liikmesriikide ning huvitatud ettevõtete ja finantsasutuste esindajatest, et moodustada foorum Ukraina gaasisektoris jätkuvate reformide toetuseks.

Moldovas toetab EL selliste eri vahenditega nagu eelarvetoetus ja tehniline abi Moldova energiaturu integreerimist ELi energiaturuga, nii gaasi- kui ka elektrisektori puhul. Praegu

toetab EL Moldova ja Rumeenia vahelise mõlemasuunalise gaasiühenduse ehitamist. EL üldiselt toetab energiasektori käimasolevat reformi, mis on leidnud aset pärast Moldova ühinemist energiaühenduse lepinguga 2011. aastal.

Energiaühendus avaldas 2012. aasta oktoobris oma iga-aastase aruande energiaühenduse asutamislepinguga kehtestatud õigustiku rakendamise kohta, mis hõlmas esmakordselt Ukrainat ja Moldovat.

ELi-**Türgi** suhete positiivse tegevuskava raamistikus lepiti kokku energiakoostöö tõhustamises, keskendudes pikaajalisele planeerimisele, turuintegratsioonile ja infrastruktuuri arendamisele, säästvale energiapoliitikale ja -tehnoloogiatele ning tuumaohutusele ja kiirguskaitsele. 2013. aasta veebruaris ja aprillis toimus kaks kohtumist, üks elektri ja teine gaasi teemal. Järgmisel kohtumisel tegeletakse energiatõhususe ja taastuvenergia alase koostööga ja see on praegu kavandatud 2013. aasta sügiseks. Seades eesmärgiks ELi ja Türgi energiaturgude võimaliku integreerimise, võib kõnealune koostöö kaasa aidata ka energiavarustuse kindluse suurendamisele ja ärivõimaluste loomisele mõlema poole jaoks.

Kaspia mere piirkonna riikidel nende rikkalike loodusvarade ja strateegilise geograafilise asendiga ELi laiemas naabruses on oluline potentsiaal Euroopa energiavarustuse ja transiittrasside mitmekesistamisel eelkõige seoses gaasitarnetega. EL on kooskõlas 2011. aasta deklaratsiooniga Lõuna-Euroopa gaasikoridori kohta jätkanud tihedat koostööd kõnealuse piirkonna riikide ja ettevõtetega **Lõuna-Euroopa gaasikoridori** avamise eesmärgil. Märkimisväärsed edusammud selle strateegilise projekti elluviimise suunas ELi jaoks astuti 2012. aastal Türgi ja Aserbaidžaaniga vahelise valitsustevahelise kokkuleppe allkirjastamisega Trans-Anatoolia torujuhtme (TANAP) kohta ja selle järgneva ratifitseerimisega. 28. juunil 2013 tegi Shah Deniz II konsortsium teatavaks otsuse valida Trans-Aadria torujuhtme (TAP) Euroopasse gaasi viivaks trassiks Lõuna-Euroopa gaasikoridoris. Lõplikku investeerimisotsust oodatakse enne 2013. aasta lõppu, esimene gaasikogus voolaks Euroopasse 2019. aasta jaanuaris.

EL jätkab koostööd Aserbaidžaaniga ja Kaspia mere piirkonna riikidega koridori laiendamiseks ja tarnete suurendamiseks, eesmärgiga tarnida vähemalt 10 % Euroopa nõudlusest keskpikas perspektiivis selle koridori kaudu. Komisjon toetab selle taustal aktiivselt Kagu-Euroopa turgude integreerimist.

Komisjon sai 2011. aasta septembris nõukogult läbirääkimisjuhised kolmepoolseteks läbirääkimisteks Türkmenistani ja Aserbaidžaaniga Kaspia merd läbiva torujuhtme ehitamiseks ning arutelud jätkuvad. Komisjon on teinud tihedat koostööd ELi kõrge esindaja ja tema eriesindajaga Kesk-Aasias, et teadvustada piirkonna riikidele, sealhulgas Venemaale, Kaspia merd läbiva torujuhtme strateegilist tähtsust. Komisjon algatas koostöös Maailmapangaga Kaspia merd läbivat torujuhet käsitleva keskkonnaalase hindamisuuringu, et tegeleda Kaspia mere äärsete riikide väljendatud murega, mis puudutab taolise torujuhtme võimalikke tagajärgi keskkonnale. Uuringu valmimist oodatakse 2014. aasta alguses.

Energiadialoog **Venemaaga** on endiselt intensiivne ja energiasuhteid arutatakse korrapäraselt kõige kõrgemal tasandil, sealhulgas ELi-Venemaa tippkohtumistel. Konstruktiivsed mõttevahetused viisid ELi-Venemaa tegevuskava 2050 vastuvõtmiseni 2013. aasta märtsis.

2012. aasta algusest saadik on ELi ja Venemaa vahel korrapäraselt toimunud läbirääkimisvoorud elektrikokkuleppe küsimuses, et parandada Balti riikide, Vene Föderatsiooni ja Valgevene sünkroniseeritud elektrisüsteemide koordineerimist ning võimaldada Balti riikidel rakendada elektri siseturu eeskirjad. Läbirääkimised peaksid lähitulevikus lõpule jõudma.

2011. aasta veebruaris ajakohastati ELi-Venemaa varajase hoiatamise mehhanism energiavaldkonnas, mis sätestab ühismeetmed hädaolukorra lahendamiseks, selle tagajärgede leevendamiseks ja selliste olukordade ärahoidmiseks tulevikus.

Venemaaga peetakse ka arutelusid teise ja kolmanda paketi⁸ rakendamise üle ELis ja energiaühenduses, näiteks omandisuhete eraldamine Leedus, OPALi erand jne. Sarnaselt Yamali torujuhtmega Poolas kaalutakse pragmaatilisi lahendusi.

ELi-Venemaa suhete pikaajalise õigusraamistiku osas valitseb ebakindlus: samal ajal kui ELi ja Venemaa vaheliste energiaga seotud vahejuhtumite kasvav arv näitab vajadust õigusselguse järele, on kahe poole seisukohad uue üldise õigusraamistiku energiapeatüki osas endiselt märkimisväärselt erinevad.

ELi-Venemaa tegevuskava 2050

Euroopa Komisjon ja Venemaa valitsus tegid 2011. ja 2012. aastal koostööd seoses ELi-Venemaa tegevuskavaga 2050, et luua pikaajaline koostööperspektiiv ja saavutada energiasuhetes talutav määratuse tase. ELi-Venemaa energiakoostöö tegevuskava 2050 allkirjastasid energiavolinik Oettinger ja energiaminister Novak 2013. aasta märtsis.

Vastuvõetud tegevuskava näitab ELi-Venemaa energiasuhete aluseks olevaid tugevaid ühishuve ja eeliseid. Selles sätestatakse strateegilise eesmärgina ühise energiaruumi loomine 2050. aastaks koos toimiva integreeritud infrastruktuurivõrgu ning avatud, läbipaistvate, tõhusate ja konkurentsivõimeliste turgudega, mis annavad vajaliku panuse energiapuuduse tagamiseks ning ELi ja Venemaa säästva arengu eesmärkide saavutamisse.

Tegevuskava on ettepoole vaatav, elav dokument, mis katab ELi-Venemaa energiasuhete jaoks kesksete küsimuste laia vahemiku. Selles käsitletakse eelkõige koostööd energiatõhususe valdkonnas ning samuti elektri-, gaasi-, nafta- ja taastuvenergia sektorites. Kõikides nendes valdkondades esitatakse tegevuskavas konkreetsed soovitused järjestikuste meetmete võtmiseks ELi-Venemaa energiakoostöö tugevdamiseks järgnevatel kümnenditel.

Tegevuskavas esitatud soovitusi ja konkreetseid meetmeid jälgitakse (ja vaadatakse läbi) ELi-Venemaa energiadialoogi raames ning esitatud soovitusi võetakse arvesse kõikide temaatiliste tööühikute vastavates tööprogrammides ELi-Venemaa energiadialoogi raames. See võimaldab rakendamist kõikides kahepoolse energiakoostöö valdkondades põhjalikult jälgida.

EL on tegelenud süvitsi ümberkujundamisprotsessiga **Vahemere lõunapiirkonnas**, nagu on kajastatud 2011. aasta märtsi ühisteatises⁹ „Partnerlus Vahemere lõunapiirkonnaga demokraatia ja ühise heaolu nimel”, võttes kasutusele märkimisväärsed lisaressursse, pakkudes suuremaid kaubandus- ja turuvõimalusi ja hoogustades koostööd kodanikuühiskonnaga. ELi-Vahemere piirkonna riikide energiapartnerluse loomine, mis algselt keskendus elektrile ja taastuvenergiale, oli 2011. aasta energiaalase välisstrateegia kesksete ettepanekute seas. Kuna piirkonna riigid seisavad silmitsi väga keerulise poliitilise tausta ja riigisiseste probleemidega, jääb mitmepoolne piirkondlik energiaalane reguleeriv raamistik pikemaajaliseks eesmärgiks.

Sellele vaatamata on mitmetes valdkondades toimunud edasiliikumine. Piirkonna mitmetes riikides rakendatakse energiasektori reformidele keskenduvaid olulisi eelarvetoetuse programme ja mestimisprogramme. Marokoga on alustatud läbirääkimisi põhjaliku ja laiaulatusliku vabakaubanduslepingu üle, mis sisaldab olulist energiapeatükki, seni on 2013. aastal toimunud kaks läbirääkimisvooru. Energiaalase vastastikuse mõistmise memorandumini allkirjastamine Alžeeriaga 2013. aasta juulis peaks hoogustama koostööd selle tähtsa

⁸ http://ec.europa.eu/energy/gas_electricity/legislation/legislation_en.htm.

⁹ KOM(2011) 200 (lõplik).

tarnijariigiga. EL toetab eri rahastamisvahendite kaudu ja tihedas koostöös rahvusvaheliste finantsasutustega elektri tootmise ja ülekandmise alaseid projekte.

Kavakohaselt leiab Brüsselis 2013. aasta detsembris aset Vahemere piirkonna energeetikaministrite nõukogu, mis on esimene selline kohtumine alates 2007. aastast. Nõukogu peaks andma võimaluse Vahemere päikeseenergia kava kinnitamiseks ja Vahemere piirkonna energiaühendust käsitleva projekti arutamiseks.

Maagaasi avastamine Levandi meres Iisraeli ja Küprose avamerepiirkonnas vastavalt 2009. ja 2011. aastal on avanud Vahemere idapiirkonna jaoks uued perspektiivid ja võiks võimaldada mõningatel piirkonna riikidel muutuda gaasi netoimportijatest gaasi eksportijateks. EL jälgib praegusi arenguid seoses käimasolevate uuringutega **Vahemere idapiirkonnas**. Tihe koostöö ELi ja piirkonna riikide vahel on vahend, mis aitab ära kasutada piirkonna gaasipotentsiaali võimalikult suures ulatuses. Lisaks määravad trasside valik, transpordivahendid ja müügihind ELi võimaliku gaasiimpordi sellest piirkonnast. Seetõttu tuleks lisaks juba hinnatavatele valikuvõimalustele (veeldatud maagasi terminal Küprosel ning Küprose ja Kreeka vaheline Kreetat hõlmav avamere torujuhe) kaaluda kõiki võimalikke trasse ja hinnata neid energiajulgeoleku seisukohast.

Alustatud on energiadialoogi **Iisraeliga**, et edendada koostööd küsimustes, mis on seotud ELi juurdepääsuga gaasiturule, gaasi hinnakujunduse ja infrastruktuuridega, aga samuti koostööga teadusuuringute, taastuvenergia arendamise edendamise, arukate võrkude kasutuselevõtu ning nõudluse ja pakkumise haldamise valdkonnas. Kuna Liibanon alustab peatselt uurimist, on EL otsustanud etendada tähtsat rolli tehnilise toe pakkumisel ja suutlikkuse arendamisel. ELil on samuti roll piirkondlikus koostöös, et tagada avamere nafta- ja gaasivarude uurimise puhul keskkonnaohutus kõige kõrgemal tasemel.

Paremad ühendused naaberriikidega on jätkuvalt ELi tähtis eesmärk. Esimene ühist huvi pakkuvate projektide loetelu võetakse vastu 2013. aasta sügisel osana hiljuti vastuvõetud üleeuroopalisi energiainfrastruktuure käsitlevate suuniste rakendamisest¹⁰. Loetelu sisaldab eeldatavalt mõningaid projekte ühenduste loomiseks ELi mittekuuluvate riikidega. Kaalutakse ka infrastruktuuride ühenduste parandamist kolmandate riikidega ja tõeliselt üleeuroopalise turu väljaarendamist.

Lisaks toetab EL energiasektoris mitmeid eri investeeringuid. Naabruspoliitika rahastamisvahendi kaudu on komisjon juba eraldanud 150 miljonit eurot, et rahastada investeerimistoetusi või anda tehnilist abi Euroopa naabruspoliitika piirkonnas selles sektoris. Selleks kaasatakse Euroopa finantseerimisasutuste laene ligikaudu 2 miljardi euro ulatuses. Rahastamisvahendist antakse ka tehnilist abi ja edendatakse piirkondlikku energiakoostööd mitmete selliste programmide kaudu nagu INOGATE¹¹ ja Linnapeade pakt¹².

5. ENERGIAPARTNERLUSE SÜVENDAMINE TARNIJATE JA TARBIJATEGA

Viimase kahe aasta arengud üleilmsetel energiaturgudel näitasid, et EL peaks suhetes energiatarbijatega jätkama läbipaistvate, konkurentsivõimeliste ja likviidsete üleilmsete energiaturgude edendamist. EL peaks samuti jääma avatuks ja paindlikuks koostöö osas uute energiatarbijatega, kes on huvitatud ELi turule pääsemisest.

Koostöö vallas **energiatarbijatega** keskendusid ELi jõupingutused jätkuvalt suhetele traditsiooniliste tarnijatega, eelkõige Venemaaga. ELi suhted **Norragea** jõudsid uue teetähiseni 2012. aastal, kui maagaasi eksport Norrast ELi tõusis Venemaa maagaasi ekspordiga

¹⁰ Määrus (EL) nr 347/2013, ELT L 115, 25.4.2013, lk 39.

¹¹ <http://www.inogate.org>

¹² <http://www.covenantofmayors.eu>

võrreldavale tasemele. Lisaks oma rollile energiatarnijana on Norra, kes on seotud ELiga Euroopa Majanduspiirkonna kaudu, endiselt ELi eriline partner. Jätkuvat positiivset koostööd on edendatud iga-aastaste ELi-Norra ministrite kohtumiste kaudu, mida täiendavad erikohtumised, nagu näiteks ELi-Norra konverents gaasi rolli teemal, mis toimus 2013. aasta märtsis. Oluline on, et EMP ja Euroopa Vabakaubanduse Assotsiatsiooni riigid, kuhu kuulub ka Norra, võtaksid võimalikult kiiresti üle ja kohaldaksid kolmanda energiapaketi.

Poliitilisel tasandil Lähis-Ida tarnijatega tehtav töö on viimasel kahel aastal laienenud tänu mitteametlikele otsekõnelustele selliste riikidega nagu Saudi Araabia ja Katar ning energiavoliniku osalemisele kõrgetasemelistel üritustel, näiteks ELi-OPECi riikide ministrite kohtumistel ja rahvusvahelisel ministrite energiafoorumil. ELi suhete aluseks energiatarnijatega on ettevõtjate vahelised lepingulised suhted, kuid poliitilisel tasandil usalduse loomine ja sihipärane koostöö meie partneritele erilist huvi pakkuvates valdkondades võiksid ärisuhteid soodustada. Hiljutisteks näideteks teostatava töö taseme kohta on ELi-OPECi ümarlaud avamerel nafta ja gaasi tootmise ohutuse teemal, mis toimus 2012. aasta novembris, ning energiatõhususe alane koostöö Araabia Liiga riikide ja üksikute riikide, näiteks Saudi Araabiaga.

Aafrika, näiteks Nigeeria ja Angola energiatootjad, on juba olulised tarnijad, kaasa arvatud ELile. Kontinendil on avastatud uusi nafta ja gaasi leiukohti, nii et tema tähtsus energiatarnijana ja ELi energiapuuduse jaoks eeldatavasti kasvab. EL jätkab kõnealuste arengute jälgimist ja asjakohast arvessevõtmist oma koostööpingutuste käigus.

Konkreetsemad edusamme võis näha koostöö arengus **tarbijariikide**, eelkõige **Hiinaga**. Energia on praegu ELi-Hiina suhte tippküsimumste seas, sellele tasandile tõstis selle 2012. aasta mais toimunud ELi-Hiina edukas kõrgetasemeline energiaalane kohtumine, mis viis Hiina tähtsaimad poliitikakujundajad kokku ELi liikmesriikide energiaministrite ja Euroopa Komisjoniga¹³. Energiapudulikkus on kõrgetasemelisel kohtumisel kokku lepitud uus koostöövaldkond, mis avab võimaluse strateegilisteks aruteludeks meie Hiina partneritega ja mille eesmärk on ohutu, stabiilse, turvalise ja säästva üleilmse energiaturu tagamine. Kõrgetasemelisel kohtumisel algatati ka ELi-Hiina säästva linnastumise partnerlus. Selle laiema teemaderingi tõttu etendavad tähtsat osa ka energiavarustuse, -tõhususe ja planeerimisega seotud küsimused. Energiakoostööd Hiinaga toetatakse ka ELi-Hiina innovatsiooni koostöö dialoogi abil.

Hiina uue valitsuse prioriteedid sobivad hästi kokku ELi määratletud prioriteetidega Hiinaga tehtava energiakoostöö vallas. See on toonud töötasandil kaasa tegevuse kasvu geomeetrilises progressioonis, kaasa arvatud elektriregulatsioon, gaasiturude areng, pikaajaline planeerimine, üleilmne energijuhtimine ning tuumaohutus ja võimalik Euratomi kokkulepe lisaks jõustatud kahepoolsele tuumaenergia rahuotstarbelist kasutamist käsitlevale teadus- ja arendustegevuse koostöölepingule. Energiakoostöö Hiinaga on järgmisel ELi-Hiina tippkohtumisel vastuvõetava ELi-Hiina strateegilise partnerluse prioriteete käsitleva dokumendi oluline element.

ELi-Hiina säästva linnastumise partnerlus

ELi-Hiina säästva linnastumise partnerluse algatasid 2012. aasta mais tollane asepeaminister Li Keqiang ja komisjoni president Barroso ning see on Euroopa ja Hiina sidusrühmadele suunatud avatud poliitiline platvorm koostöö tegemiseks ja kogemuste jagamiseks

¹³ ELi-Hiina kõrgetasemelisel energiateemalisel kohtumisel 2012. aasta mais lepidi kokku kolm deklaratsiooni, kaasa arvatud ELi-Hiina ühisdeklaratsioon koostöö tõhustamise kohta elektriturgudel, ELi-Hiina deklaratsioon energiapudulikkuse kohta ja ühisdeklaratsioon ELi-Hiina säästva linnastumise partnerluse kohta.

linnastumise majanduslike, sotsiaalsete ja keskkonnaalaste probleemidega tegelemisel. Hiina linnastumise tase kasvab tänaselt 50 %-liselt tasemelt eeldatavasti kiiresti edasi ja kolm neljandikku Euroopa elanikest elavad linnapiirkondades, seega on mõlema partneri eesmärk linnastumisele lähenemise uuenduslike viiside väljatöötamine.

Partnerlus on esimene seda laadi vahend. See hõlmab mitmeid sektoreid, näiteks säästev linnaplaneerimine, energiavarustuse ja -nõudluse haldamine, liikuvus, keskkonnahoidlikud hooned ja linnavalitsemine. Sellesse on kaasatud ka eri sidusrühmad, sealhulgas kohalikud asutused, ettevõtted, valitsusvälised organisatsioonid, eksperdirühmad ja ametiliidud.

Partnerlust rakendatakse iga-aastase linnastumise foorumi kaudu, mis hõlmab mitmeid temaatilisi alamfoorumeid ja säästva linnastumise näitust. See haarab ka era- ja kohalikke algatusi. Partnerluse eesmärk on lähtuda olemasolevatest koostöötegevuse liikidest ja soodustada uute teket, kasutades võimaluse korral sünergiat.

Koostöö **USAg**a jätkus ELi-USA energianõukogu iga-aastaste kohtumiste ning energiajulgeolekut, energiatehnoloogiaid ja energiapoliitikat käsitleva kolme töörühma kaudu. Korrapärasel aruteludel tegeleti selliste temadega nagu üleilmsed nafta- ja gaasiturud, arengud ELi naabruses, kaasa arvatud Lõuna-Euroopa gaasikoridor, energiatõhusus, süsinikdioksiidi kogumine ja säilitamine, arukad võrgud, ohutus avamerel ja tuumaohutus. Teadusalase koostöö raames käsitletud põhivaldkonnad hõlmasid ka arukaid võrke ja säilitamist ning kütuseelementide ja vesiniku tehnoloogiat, tuumamaterjale ja tuumasünteesi. On ellu viidud konkreetseid algatusi laboritevaheliseks koostööks Euroopa Teadusuuringute Liidu ühisprogrammide, Teadusuuringute Ühiskeskuse ning USA vastavate energiaprogrammide, laborite ja ametite vahel, samas tuleb lahendada veel sellised olulised küsimused nagu vastastikkus.

USA mittetraditsioonilise nafta- ja gaasitootmise järsu kasvuga kaasneb ELi-USA energiasuhete uus dünaamika, kus tähelepanu pöördub ka kahepoolsetele kaubandussuhetele ja tööstuse konkurentsivõimele. Hiljuti alanud Atlandi-ülese kaubandus- ja investeerimispartnerluse läbirääkimised võiksid etendada olulist osa ühiste eeskirjade kehtestamisel seoses kaubanduse ja investeringutega energia ja toorme valdkonnas. Seejärel võiksid need kaasa aidata üleilmsete eeskirjade ja standardite väljatöötamisele.

Pärast 2011. aasta märtsis toimunud kolmikkatastroofi nõudsid ELi ja **Jaapani** juhid energiakoostöö tõhustamist. Praegu on käimas koostöö elektrituru reformimiseks, Jaapan valmistab ette seadusandlikke ettepanekuid kõnealusel valdkonnas ja gaasiturgude alal, eesmärgiga jagada hiljutisi arenguid käsitlevaid analüüse ja arutada viise, kuidas valitsused saaksid toetada üleminekut likviidsemale ja paindlikumale üleilmsele gaasiturule. Toimunud on esimesed kontaktid korrapärase tuumaohutuse alase teabevahetuse käivitamiseks ning teadusalane koostöö suureneb järk-järgult reaktorihutuse ja hädaolukordade juhtimise valdkonnas, kuna Jaapan hindab ümber oma energiastrateegiat ja sellega seotud teadusuuringute prioriteete.

ELi-India tippkohtumisel 2012. aasta veebruaris võeti vastu ühisdeklaratsioon energiakoostöö tõhustamise kohta **Indiaga**, milles keskendutakse puhtale söetootmisele ja söe kasutamisele, toodete ja hoonete energiatõhususele, arukatele võrkudele ja taastuvenergiale. Enamikus nimetatud valdkondades on tegevust alustatud ja ELi-India energiakomisjon kohtub igal aastal, et koostööd jälgida ja arvamusi vahetada. Ka on energia üks 2012. aastal käivitatud India-Euroopa partnerluse prioriteetne teema.

ELi-**Brasilia** energiakoostöö taustal, mida tehakse alates 2007. aastast, jõuti 2013. aasta energiapoliitika dialoogile pühendatud kohtumisel vastastikuse mõistmiseni, et vaja on laiendada mõttevahetust säästva energia teemal ja arendada ühiselt tingimusi biokütuste

läbipaistvaks turustamiseks. On käivitatud aktiivne ühine teadustegevus säästvate biokütuste valdkonnas ning seda tuleks lähiaastatel edendada.

Mitmepoolsete suhete raames jätkab EL **energiaharta** toetamist, kuna see on oluline raamistik õiguslikult siduvate energiakaubanduse, transiidi- ja investeerimiseeskirjade jaoks. EL on häälekalt toetanud 2012. aasta juulis heakskiidetud energiaharta konsolideerimise, sihtrühmadega tehtava töö ja laienemise poliitikat, samuti kavatsusi 1991. aasta energiaharta deklaratsiooni ajakohastamiseks.

EL on juba mitmete **vabakaubanduslepingute** üle peetud läbirääkimiste käigus kokku leppinud kõikehõlmavate energiaspetsiifiliste eeskirjade osas. Energiaspetsiifilised läbirääkimised on lõpetatud Ukraina, Moldova, Gruusia ja Armeeniaga; need on käimas USA, Venemaa ja Marokoga ning algamas Aserbaidžaanis ja tõenäoliselt Mehhikoga. Energiaküsimused on olulised ka horisontaalses tähenduses kaubandusläbirääkimistel Kanada ja Kasahstaniga ning rohelise tehnoloogia käsitlemisel ASEANi riikidega.

Nagu varem märgitud, ajendas Fukushima tuumakatastroof ELi esitama üleskutset kõrgeimal tasemel üleilmse **tuumaohutuse** ja julgeoleku edendamiseks läbi kahe- ja mitmepoolsete raamistike. ELi naaberriike kutsuti üles osalema ELi stressitestides ja vastastikusel hindamises, täielikult võtsid sellest osa Šveits, Ukraina ja Horvaatia, enne kui ta ELiga ühines. Teised naaberriigid (nt Türgi, Valgevene ja Armeenia) nõustusid töötama sama meetodika, kuid erineva ajakava alusel, samal ajal kui Venemaa viis läbi eraldi hindamise. Kõnealuste hinnangute alusel kavandatakse teatavatele riikidele tuumaohutusosalase koostöö rahastamisvahendist abi andmist.

Vajalikke samme astutakse ka tuumaohutuse kajastamiseks Euratomi kehapoolsetes kokkulepetes, näiteks käimasolev Kanadaga sõlmitud lepingu läbivaatamine ja uus leping Lõuna-Aafrikaga, esialgne teabevahetus Venemaaga ja võimalikud tulevased arutelud Hiina ja Lõuna-Koreaga.

Mitmepoolse koostöö raames osaleb EL aktiivselt Rahvusvahelise Aatomienergiaagentuuri (IAEA) jõupingutustes ning Euratom toetab ja jagab kogemusi ettepanekute ettevalmistamisel 2014. aasta märtsiks-aprilliks kavandatud järgmiseks, 6. tuumaohutuse konventsiooni läbivaatamise alaseks kohtumiseks. ELi ja IAEA kahepoolset koostööd on tugevdatud uue, 2013. aasta jaanuaris loodud koostöömehhanismiga, mis tõi tuumatehnoloogiatega, sealhulgas tuumaenergia tootmise ja teadustegevuse ohutuse ja julgeolekuga seotud aruteludeks kokku kõrgemad ametnikud.

EL on koostanud uue õigusraamistiku **ohutusnõuete järgimise kohta avamerel**, teema on lisatud kahepoolsesse koostöösse asjaomaste riikidega, näiteks USA ja Norraga ning OPECiga, ja ELi osalemisse rahvusvahelistes raamistikutes, näiteks G20.

6. ARENGUMAADE TOETAMINE

Arengumaade toetamine nende vaesuse kaotamisele suunatud jõupingutustes on ELi arengupoliitika esmane eesmärk ja ELi välistegevuse prioriteet ELi huvide toetamisel stabiilse ja jõuka maailmani jõudmiseks. EL on teinud juba palju vaesuse vähendamiseks ja eriti aastatuhande arengueesmärkide saavutamise toetamiseks. EL on viimase kuue aasta jooksul eraldanud vähemalt 2,5 miljardit eurot rahvusvaheliseks koostööks muus kui tuumaenergia valdkonnas, et lahendada kütteostuvõimetuse ja jätkusuutliku kasvuga seotud probleemid. Juurdepääsu puudumine säästvatele energiateenustele on sotsiaal- ja majandusarengu tõsine takistus. Säästva energiata on raske tagada piisavat juurdepääsu puhtale veele, heale haridusele ja peamistele tervishoiuteenustele. Parem juurdepääs energiale mõjutab

märkimisväärselt tootlikkust ja toob kasu põllumajandusliku väärtusahela igal etapil, alates tootmisest, koristamisjärgsest töötlustest ja ladustamisest kuni turustamiseni.

Kõnealuste küsimustega tegelemiseks märgitakse muutuste kavas,¹⁴ et ELil tuleb pakkuda oma tehnoloogiat ja teadmisi ning rahastada arengut. Keskenduda tuleb kolmele eriti probleemsele valdkonnale: hinna volatiilsus ja energiapuudus, kliimamuutuste mõju, sh vähese süsinikdioksiidiheitega tehnoloogiate kättesaadavus, ning juurdepääs turvalistele, mõõduka hinnaga, puhastele ja jätkusuutlikele energiateenustele.

Kooskõla tõttu kõnealuste suunistega toetab komisjon ÜRO peasekretäri Ban Ki-mooni üldkättesaadava säästva energia algatust. Algatuse eesmärk on tagada 2030. aastaks energia üldine kättesaadavus koos energiatõhususe määra ja taastuvenergia kasutamise kehakordistamisega.

EL panustab nende eesmärkide saavutamisse ELi üldkättesaadava säästva energia algatusega. Algatuse eesotsas seisab komisjoni president Barroso ja selle eesmärk on aidata arengumaadel tagada 2030. aastaks 500 miljoni inimese jaoks juurdepääs energiale.

Selle eesmärgi saavutamiseks on komisjon võtnud ajavahemikuks 2012–2013 kasutusele üle 500 miljoni euro, et viivitamata suurendada arengumaades säästva energia toetamist. Koos liikmesriikidega hakatakse neid jõupingutusi lähiaastatel süvendama. Erilist tähelepanu pööratakse nendele partnerriikidele, kes on valinud energia järgmise mitmeaastase finantsraamistiku raames ELiga tehtavas koostöös keskseks sektoriks.

Rahvusvahelisel tasandil tõstab komisjon samuti esile muutuste kava eesmärgi, toetades juurdepääsu säästvatele energiateenustele, käsitledes seda aastatuhande arengueesmärkide järelmeetmete taustal konkreetse eesmärgina.

ELi üldkättesaadav säästev energia

Selleks et saavutada komisjoni presidendi Barroso seatud eesmärk aidata arengumaadel tagada 500 miljoni inimese jaoks juurdepääs energiale, eraldas komisjon aastateks 2012–2013:

- 400 miljonit eurot energiavaldkonna meetmeteks Sahara-taguses Aafrikas kombineeritud rahastamise kaudu. See peaks aitama võimendada konkreetseid 4–8 miljardi euro suuruseid investeeringuid.
- 65 miljonit eurot tehnilise abi rahastule, mis tegeleb arengumaade abistamisega reformiprogrammide väljatöötamisel ja rakendamisel, et oleks võimalik ligi meelitada erainvesteeringuid.
- Ligikaudu 100 miljonit eurot tehakse kättesaadavaks, et parandada vaeste inimeste juurdepääsu kaasaegsetele ja säästvatele energiateenustele äärepoolsetes ja maapiirkondades.

7. JÄRELDUS

Komisjoni teatis energiavarustuse kindluse ja rahvusvahelise koostöö kohta ning energeetikanõukogu 2011. aasta novembri järeldused on andnud ELi tegevusele kõnealuses valdkonnas olulise tõuke. Viimasel kahel aastal on näha olnud tegevuse tõhustamist, kaasa arvatud poliitilised kokkulepped energiakoostöö tugevdamiseks mitmete ELi partneritega ning läbirääkimiste alustamine mitmete energiaspetsiifiliste ja valdkonnaüleste kokkulepete üle. Edu ei ole saavutatud ühtlaselt kõikides valdkondades ja kõikide partneritega, kuid täheldatud positiivsed suundumused nõuavad ELi tähelepanu ja jõupingutuste jätkamist.

¹⁴ KOM(2011) 637 (lõplik).

Kaks aastat tagasi valitud strateegia ja prioriteedid on põhimõtteliselt endiselt kehtivad. Sellele vaatamata tuleks ELi energiaalastes välissuhetes säilitada paindlikkus ja pragmatism, et kohanduda üleilmsetel energiaturgudel toimuvate kiirete muutustega ning poliitiliste ja majanduslike arengutega, kui selline kohandumine on tarvilik. ELi reguleeriv raamistik energia siseturu, energiatõhususe, taastuvenergia, keskkonna, konkurentsivõime ja muudes küsimustes jääb paljude ELi partnerite jaoks oluliseks lähtealuseks. ELi kogemuste jagamine energiapoliitika arengu, selle edusammude ja probleemide kohta annab paljudele meie partneritele võimaluse positiivseks tegevuseks ja aitab kaasa usalduse loomisele.

Energiaalase välispoliitika prioriteetide jätkuv edukas rakendamine nõuab tihedat töösuhet komisjoni ja kõrge esindaja ja Euroopa välisteenistuse vahel, kasutades optimaalselt nende vahendeid ja ressursse, kaasa arvatud ELi delegatsioonid. Jätkuvad jõupingutused paremaks koordineerimiseks liikmesriikidega ja liikmesriikide vahel on samuti vajalikud. ELi energiaalane välistegevus ei sea sihiks ja ei peaks seadma sihiks liikmesriikide rajatud kahepoolse koostöö asendamist, vaid pigem selle täiendamist seal, kus on tegemist tõelise ELi lisandväärtusega. Sellele vaatamata on oluline tagada, et EL räägiks oma partnerite poole pöördudes ühel häälel. Koordineeritud lähenemine võimaldab ELi strateegilisi huve tõhusalt edendada ja suurendada ELi kollektiivset kaalukust ja läbirääkimisjõudu partneritega.